

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

Робоча програма навчальної дисципліни

«Геоморфологія та палеогеографія»

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти

перший (бакалаврський)

галузь знань

10 Природничі науки

спеціальність

106. Географія

освітня програма

Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів
Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток
Географія рекреації та туризму
Картографія, геоінформатика і кадастр

вид дисципліни

обов'язкова

факультет

геології, географії, рекреації і туризму

2019 / 2020 навчальний рік

Програму (у новій редакції) рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

“__31__” __серпня__ 2020 року, протокол №_14_

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Поліщук Людмила Борисівна, к. геогр. н., доцент, доцент кафедри фізичної географії та картографії

Програму (у новій редакції) схвалено на засіданні кафедри фізичної географії та картографії

Протокол від “_31_” __серпня__ 2020 року №_1_

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

(підпис)

(Прасул Ю. І.)
(прізвище та ініціали)

Програму (у новій редакції) погоджено методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від “__31__” __серпня__ 2020 року №_13_

Голова методичної комісії
факультету геології, географії, рекреації і туризму

(підпис)

Жемеров О.О.
(прізвище та ініціали)

Робоча програма дисципліна уточнена відповідно до освітньо-професійних програм, затверджених у новій редакції (рішення Вченої ради ХНУ імені В.Н. Каразіна, протокол №12 від 26.08.2020 року, у зв'язку з впровадженням Стандарту вищої освіти за спеціальністю 106 «Географія») та наказу по Харківському національному університету імені В.Н. Каразіна «Про організацію освітнього процесу у 1 семестрі 2020/2021 навчального року» № 0202-1/260 від 07.08.2020 р.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни Геоморфологія та палеогеографія
складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки
перший (бакалаврський) (назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)
Спеціальності 106 Географії
освітні програми:

Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів
Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток
Географія рекреації та туризму
Картографія, геоінформатика і кадастр

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: дати студентам необхідні знання про рельєф, відклади, що його складають, процеси, що його зумовлюють та історію розвитку рельєфу Землі.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни: дати уяву про будову, генезис, розвиток та динаміку рельєфу земної поверхні; розкрити особливості формування рельєфу в залежності від рельєфоутворюючих агентів.

1.3. Кількість кредитів - 4

1.4. Загальна кількість годин - 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
<u>Нормативна</u> / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2,
Семестр	
3-й	3-4-5
Лекції	
32 год.	12 год.
Практичні, семінарські заняття	
год.	год.
Лабораторні заняття	
32 год.	10 год.
Самостійна робота	
56 год.	98 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання: розуміти та використовувати термінологію; розрізняти чинники і закономірності формування та розповсюдження різних форм рельєфу; розрізняти генетичні типи відкладів; розуміти історичні події у формуванні основних рис рельєфу Землі; володіти методикою складання геолого-геоморфологічного профілю; будувати геоморфологічну карту; відновлювати історію розвитку рельєфу досліджуваної території; розуміти значення геоморфологічних досліджень у вирішенні практичних завдань при пошукових роботах та видобутку корисних копалин, інженерно-будівельних роботах та в сільському господарстві.

Знати:

- спеціальну термінологію;
- чинники і закономірності формування та розповсюдження різних форм рельєфу;
- генетичні типи відкладів;
- принцип класифікації форми рельєфу;
- історичні події у формуванні основних рис рельєфу Землі.

Уміти:

- використовувати спеціальну термінологію;
- володіти методикою складання геолого-геоморфологічних профілів;
- складати геоморфологічну характеристику територій;
- будувати геоморфологічну карту;
- відновлювати історію розвитку рельєфу досліджуваної території;
- розуміти значення геоморфологічних досліджень у вирішенні практичних завдань.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальні питання геоморфології.

Тема 1. Понятійна база геоморфології. Геоморфологія як наука, її предмет, завдання. Зв'язки геоморфології з фізичною географією та геологією. Агенти рельєфоутворення. Генезис рельєфу. Генетичні типи відкладів. Морфологія. Вік рельєфу. Денудаційний і акумулятивний рельєф.

Тема 2. Класифікація форм рельєфу. Рельєф ендегенного та екзогенного походження. Антропогенний рельєф. Космогенний рельєф. Астролеми, імпакти. Рельєф гірських та рівнинних країн. Поширення гір та рівнин на поверхні Землі. Генетичні типи гір. Генетичні типи рівнин. Пенеплен. Педіпен. Поняття про висхідний та низхідний типи розвитку рельєфу.

Розділ 2. Ендегенні та екзогенні процеси і їх роль у формуванні рельєфу.

Тема 1. Рельєф ендегенного походження. Тектоніка літосферних плит. Будова земної кори та планетарні форми рельєфу. Тектонічні рухи і рельєф Неотектонічні рухи. Зв'язок рельєфу із структурами земної кори. Магматизм, інтрузивний магматизм і вулканізм. Типи вулканів. Землетруси. Будова земної кори і планетарні форми рельєфу. Рельєф материків. Рівнини і гори платформ суші. Особливості рельєфу давніх і молодих платформ суші. Рельєф рухомих поясів материків. Рельєф підводних окраїн материків. Рельєф шельфу, материкового схилу, материкового підніжжя. Бордерленд. Мікроконтиненти. Окраїнні морські угловини, острівні дуги, глибоководні жолоби. Рельєф ложа океану і серединно-океанічних хребтів.

Тема 2. Чинники екзогенного рельєфоутворення. Вивітрювання. Роль вивітрювання у формуванні рельєфу. Гравітаційний рельєф. Колувій. Делювіальний рельєф. Делювій. Флювіальний рельєф. Русловий стік. Тимчасовий стік. Яри, балки. Пролувій. Річки. Будова річкових долин. Алювій. Карст. Особливості поверхневого та підземного карсту. Суфозія. Кріогенний рельєф. Гляціальний рельєф. Льодовики материкові та гірські. Давні материкові зледеніння. Еоловий рельєф. Особливості еолових форм рельєфу. Рельєф озер та боліт. Біогенний рельєф. Рельєф узбережжя, дна морів та океанів.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Загальні питання геоморфології.												

Разом за розділом 1	60	16	16	28	60	6	5	49
Розділ 2. Ендогенні та екзогенні процеси і їх роль у формуванні рельєфу.								
Разом за розділом 2	60	16	16	28	60	6	5	49
<i>Усього годин</i>	120	32	32	56	120	12	10	98

4. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 1. МЕТОДИ МОРФОМЕТРИЧНОГО АНАЛІЗУ РЕЛЬЄФУ 1. 1. Ознайомитись із значенням та методами морфометричного аналізу рельєфу. 1.2. Ознайомитись з методикою визначення вертикального розчленування рельєфу. 1.3. Визначити ступінь вертикального розчленування рельєфу певної території. 1.4. Побудова карти вертикального розчленування рельєфу	2 1 1 4	2
2	ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 2 ПОБУДОВА ГІПСОМЕТРИЧНОГО ПРОФІЛЮ ЧЕРЕЗ ДОЛИНУ РІЧКИ 2.1. Ознайомлення з методикою побудови гіпсометричного профілю. 2.2. Ознайомлення з методикою аналізу гіпсометричного профілю. 2.3. Побудова гіпсометричного профілю певної території за топографічною картою. визначити особливості його характеристик.	1 1 2	2
3	ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 3 ПОБУДОВА ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ ЧЕРЕЗ ДОЛИНУ РІЧКИ 1. Ознайомлення з методикою побудови геолого-геоморфологічного профілю за топографічною картою 2. Аналіз особливостей розвитку рельєфу за даними геолого-геоморфологічного профілю. 3. Побудова геолого-геоморфологічного профілю певної території за топографічною картою та матеріалами буріння. 4. Оформлення геолого-геоморфологічного профілю та умовні позначення до нього Історія розвитку рельєфу за матеріалами геолого-геоморфологічного профілю.	4 2 4 2	3
4	ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 4 ПОБУДОВА ГЕОМОРФОЛОГІЧНОЇ КАРТИ 1. Ознайомлення з методикою побудови геоморфологічної карти. 2. Побудова геоморфологічної карти певної території на основі топографічної карти та матеріалів геолого-геоморфологічного профілю. 3. Оформлення геоморфологічної карти та умовних позначень до неї.	2 4 2	3
	Разом	32	10

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Вивчити стратиграфічну схему четвертинної системи України	6	12

2	Дослідити основні риси гірського та рівнинного рельєфу	6	12
3	Розрізняти магматизм, інтрузивний магматизм і вулканізм	6	10
4	Знати про зв'язок тектонічних рухів і рельєф	8	13
5	Дослідити зв'язок рельєфу із структурами земної кори	6	16
6	Знати рельєф озер, боліт	4	11
7	Вивчити рельєф узбережжя, дна океанів та морів	8	12
8	Вивчити антропогенний рельєф та антропогенні відклади	4	12
	Разом	56	98

6. Індивідуальні завдання не передбачене навчальним планом.

7. Методи контролю здійснюються шляхом перевірки виконаних лабораторних завдань, а також перевірка самостійної роботи студентів за допомогою поточної контрольної роботи.

8. Схема нарахування балів

Приклад для підсумкового семестрового контролю при проведенні семестрового екзамену або залікової роботи

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Екзамен	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання		
T1	T2	T1	T2				
10		30		20		60	40
							100

Критерії оцінювання знань:

Загальна оцінка складається з оцінки за лабораторні роботи (40 б), поточний контроль (20 б) та іспит (40б).

Зниження максимальної оцінки за лабораторні роботи проводиться відповідно до вимог: неточність, нечіткість виконання, а також одна помилка знижують максимальну оцінку на два бали, дві помилки - на три бали. Відсутність роботи чи повністю неправильно виконана робота оцінюється в 0 балів.

Лабораторна робота № 1. Побудова карти вертикального розчленування рельєфу. Для оцінювання результатів практичної роботи використовується бальна система. Загальна кількість балів за практичну роботу - 10 балів. Лабораторна робота №2. Побудова гіпсометричного профілю певної території за топографічною картою. Для оцінювання результатів практичної роботи використовується бальна система. Загальна кількість балів за практичну роботу - 5 балів. Лабораторна робота № 3. Побудова геолого-геоморфологічного профілю певної території за топографічною картою та матеріалами буріння. Для оцінювання результатів практичної роботи використовується бальна система. Загальна кількість балів за практичну роботу - 15 балів. Лабораторна робота № 4. Побудова геоморфологічної карти певної території на основі топографічної карти та матеріалів геолого-геоморфологічного профілю. Для оцінювання результатів практичної роботи використовується бальна система. Загальна кількість балів за практичну роботу - 10 балів.

Для оцінювання знань під час іспиту використовується бальна система. Загальна кількість - 40 балів. Загальна оцінка за курс за п'ятибальною шкалою виставляються згідно з набраними балами.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для екзамену
--	---------------------

90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література

Основна література

1. Живаго Н.В., Пиотровский В.В. Геоморфология с основами геологии.- М.: Недра, 1971. - 288с.
2. Кизевальтер Д.С. и др. Геоморфология и четвертичная геология. Геоморфология и генетические типы отложений.- М.: Недра, 1981.-275с.
3. Леонтьев О.К., Рычагов Г.И. Общая геоморфология.- М.: Высш.шк., 1979. - 287с.
4. Леонтьев О.К., Рычагов Г.И. Общая геоморфология.- М: Высш.шк.,1988.-319с.
5. Лютцау С.В., Болысов С.И. Общая геоморфология (методические указания).- М.: Изд-во Моск, ун-та, 1982. - 71с.
6. Палиенко Э.Т. Поисковая и инженерная геоморфология. - К.: Вища шк., Головное изд во, 1976. - 200с.
7. Панов Д.Г.Общая геоморфология.- М.: Высш.шк, 1966. - 427с.
8. Пиотровский В. В. Геоморфология с основами геологии. - М.: Недра, 1977, - 224с.
9. Подобедов Н.О. Общая физическая география и геоморфология. - М.:Недра, 1974. - 312с.
10. Щукин И.С. Общая геоморфология: В 3 т. - М.: Изд-во Моск. ун-та; Т.1, 1960. - 615с.; Т.2, 1984. - 564с.; Т.3, 1974. - 382с.
11. Якушова А.Ф. Геология с элементами геоморфологии.- М.: Изд-во Моск. ун-та, 1983.
12. Ананьев Г.С., Леонтьев О.К. Геоморфология материков и океанов.- М.: Изд-во Моск. ун-та, 1987. - 275с.
13. Апродов В.А. Вулканы. - М.: Мысль,1983. - 367с.
14. Аристархова Л.Б. Процессы аридного рельефообразования. - М.: Изд-во Моск.ун-та, 1971. - 176с.
15. Гвоздецкий Н.А. Карст. - М.: Мысль, 1981. - 214с.
16. Гвоздецкий Н.А., Голубчиков Ю.Н. Горы. - М.: Мысль, 1987. - 399с.
17. Кравчук Я.С. Геоморфологічне картографування. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 176с.
18. Райс Р.Дж. Основы геоморфологии. - М.: Прогресс, 1980. - 574с.
19. Рослий И.М. Палеогеография антропогена. - К.: Вища школа, 1982.- 172с.
20. Рухин Л.Б. Основы общей палеогеографии. - Л.: Гостоптехиздат, 1962. – 628с.
21. Свинко Й.М., Сивий М.Я. Геологія: Підручник, - К.: Либідь, 2003.-480с.
22. Стецюк В.В., Ковальчук І.П. Основы геоморфології: Навч. посіб.- К.: Вища школа, 2005. – 495с.
23. Чемяков Ю.Ф, Ганешин Г.О.,Соловьев Б.В. и др. Методическое руководство по геоморфологическим исследованиям. - Л.: Недра, 1972. – 380с.

Допоміжна література

Поліщук Л.Б. Геоморфологія та палеогеографія: Методичні вказівки для лабораторних робіт / Людмила Борисівна Поліщук. - Харків: ХНУ, 2012. – 10 с.

Поліщук Л.Б. Геоморфологія та палеогеографія: методичні вказівки для самостійної роботи з курсу / Людмила Борисівна Поліщук. - Харків: ХНУ, 2012. – 24 с.

Поліщук Л.Б., Старіков М.Д. Палеогеографічні реконструкції розвитку природи минулих геологічних часів: Навчально-методичний посібник для студентів-географів вищих навч. закладів. – Харків: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2014. – 18 с.

Поліщук Л.Б. Палеогеографія України. Практикум для студентів спеціальності 6.040104 «Географія»: Навчально-методичний посібник /[кол авт. За ред. В.А. Пересадько, В.Е. Лунячека, К.В. Шпурик]. - Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2015. – с.143-152.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Центральна наукова бібліотека ХНУ ім. В.Н. Каразіна.

<http://www.library.univer.kharkov.ua/ukr/>

Наочні матеріали: зразки, таблиці, карти, знімки для ілюстративного та демонстраційного використання під час занять.